

فقه تعامل با کرونا

پوهندوی دکتور فضل الهادی وزین

استاد شرعیات و عضو اتحای جهانی علمای مسلمان

مقدمه :

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله و كفى و سلام على عباده الذين اصطفى و بعد:

تقدیر الله متعال بر این رفته بود تا ما در عصری زندگی کنیم که شاهد حوادث و تحولات بزرگ و بی سابقه ی در عرصه های مختلف باشد.

پیشرفت های بی سابقه در حوزه علوم و تکنولوژی، انقلاب در عرصه رسانه و معلومات، ظهور پدیده جهانی شدن، پیدایش اینترنت، ظهور و گسترش وسایل ارتباط سریع تلفونی و ماهواره ی، تحولات سریع اجتماعی و بروز امراض نوین و ناشناخته در گذشته چون ایدز AIDS، سارس SARS، MERS، میرس، ایبولا EBOLA و اخیراً کرونا CORONA از جمله ی این حوادث و تحولات اند.

بعضی امراضی که ازان ها یاد شد، شکل وبایی اختیار کرده و جوامع بشری را با خطر های جدی و بی سابقه مواجه ساخته است.

هرچند ویروس کرونا در اواخر نیمه اول قرن بیست کشف شده بود اما ، ویروس جدید مرض کرونا Corona یا Covid۱۹ که برای نخستین بار در ماه فبروری ۲۰۲۰ م جاری در شهر ووهان

جمهوری مردم چین ظهور کرد و سپس به نقاط دیگر جهان انتشار یافت ، جدید ترین امراض وبایی است که دامنگیر بشر می شود .

از امراض وبایی یا همه گیر در نصوص و دینی و فرهنگ و ثقافت مردم ما به " طاعون " یعنی مرض ساری و همه گیر نیز تعبیر شده است .

کرونا که از طرف مجامع و سازمان بین المللی صحتی وبا یا طاعون تعریف شده است بنابر خطر، سرعت انتشار و در پی داشتن مرگ و میر در هفته های اخیر به چنان بحران و فاجعه جهانی مبدل شده که در تاریخ بشریت سابقه ندارد.

رئیس کل سازمان صحتی جهانی بیماری کرونا را " بیماری همه گیر جهانی " یا Pandemic خوانده است.

این عبارت فقط برای بیماری های واگیرداری استفاده می شود که در چندین کشور به میزان قابل توجهی از فردی به فردی دیگر منتقل شوند.

خطر کرونا چنان جدی و همه گیر است که بسیاری از کشورهای دنیا با وجود همه امکانات بهداشتی و داشتن بهترین نظام های صحتی مانند ایتالیا، فرانسه، آلمان، اسپانیا و غیره ناگزیر به قرنطین و یا ممنوع الخروج ساختن شهروندان شده و وضعیت در کشور

پیشرفته‌ی چون ایتالیا چنان خطرناک است که حکومت از سیطره بر وضعیت عاجز آمده و نخست وزیر آن کشور با چشمان گریان اعلان کرد که دولت دیگر قادر به مهار کردن اوضاع نیست.

بر اساس تحلیل‌ها و توقعات جهات علمی و رسمی در جهان، ممکنست وایروس کرونا در یکی دو ماه آینده همچنان به انتشار خود ادامه بدهد و تعداد بیشتری از انسان‌ها را آلوده ساخته و قربانی‌های مزید به دنبال داشته باشد.

تا کنون که در حال نوشتن این سطور استم کرونا جان بیش از سیزده هزار انسان را در کشور های مختلف گرفته و ایتالیا، چین و ایران بیشترین قربانیان کرونا را دارند.

تحقیقات علمی تا کنون این را نشان می‌دهد که بشر هنوز قادر به کشف و دریافت دوی برای معالجه انسان‌های مصاب به وایروس کرونا نشده‌اند و تنها راه مبارزه با آن در عرصه طب، اتخاذ تدابیر وقایوی و پیشگیرانه است.

کشور عزیز ما افغانستان با توجه به مشکلات ناشی از جنگ، فقر و عدم دسترسی به وسایل و امکانات کافی بهداشتی و صحتی در معرض خطر‌ها و تبعات ناشی از مرض کرونا قرار دارد.

همسایگی ما با جمهوری اسلامی ایران - که سومین کشور آلوده و مصاب به کرونا پس از چین و ایتالیا می باشد - و باز بودن سرحدات غربی کشور که معبر سرازیر شدن سیل آسای هموطنان مهاجر ما از ایران به وطن است، آسیب پذیری افغانستان از وایروس کرونا را مضاعف ساخته است.

با توجه به وضعیت فوق العاده حساس ناشی از انتشار کرونا و با درک ابعاد و پیامدهای احتمالی این بحران، لازم است تا با پدیده کرونا بمتنابه یک مشکل و معضل جدی در روشنی حقایق علمی، احکام و ارزش های اسلامی برخورد و تعامل صورت بگیرد.

نوشته ی حاضر کوششی است در بیان شیوه برخورد و تعامل مناسب با پدیده کرونا و جلوگیری از انتشار این وبای جهانی با توجه به ابعاد مختلف صحی، دینی و اجتماعی آن.

بعد طبی و صحی کرونا

خوشبختانه پیرامون ویروس کرونا، نشانه های ابتلاء ، خطر ها و شیوه های وقایه و پیشگیری از مصاب شدن و پیشگیری ازین بیماری ، معلومات زیادی در دسترس است .

در سطور زیر با استفاده از بعضی منابع معتبر به گونه موجز و مختصر ، مطالبی در شناخت ویروس و مرض کرونا تقدیم می شود:

کرونا چیست؟

ویروس کرونا جزء " خانواده بزرگی از ویروس هاست که از ویروس سرماخوردگی معمولی تا عامل بیماری سارس را شامل می شود"

دوره نهفتگی بیماری چند روز است؟

کارشناسان می گویند که به طور متوسط پنج روز طول می کشد که فرد آلوده به ویروس، نشانه های بیماری را بروز دهد. البته بعضی از بیماران در مدتی بسیار بیشتر از این، علایم را نشان می دهند به گفته سازمان بهداشت جهانی، دوره نهفتگی بیماری تا ۴ روز است ولی بعضی از محققان می گویند تا ۲۴ روز هم طول می کشد

علائم مبتلا شدن به ویروس کرونا؟

در حالت عادی این ویروس باعث سرماخوردگی می‌شود اما در مواردی باعث سندروم حاد تنفسی یا "سارس" می‌شود. نشانه‌های ابتلا به این ویروس در انسان تب، سرفه، نفس نفس زدن و تنگی نفس است. ویروس جدید موجب عفونت ریه می‌شود و با سرفه و عطسه همراه است

خطر ویروس کرونا؟

محققان بر این باورند که در هر هزار مورد ابتلا به این بیماری، بین پنج تا ۴۰ مورد به مرگ منجر می‌شود. بهترین تخمین ۹ نفر در هر هزار نفر یا یک درصد است. مدیر سازمان بهداشت جهانی بتازگی گفت که در سطح جهانی، حدود ۴/۳ درصد از مبتلایان به کووید ۱۹ می‌میرند.

علت پایینتر بودن تخمین محققان از میزان مرگ بیماری، این است که همه موارد بیماری گزارش نمی‌شوند

احتمال مرگ به چندین عامل بستگی دارد از جمله سن، جنسیت، وضعیت عمومی سلامت و امکانات بهداشتی و درمان در محلی که در آن زندگی می‌کنید

ویروس کرونا چگونه منتقل می شود

مانند سرماخوردگی و آنفلوآنزا، این بیماری نیز از طریق ترشحات تنفسی فرد بیمار هنگامی که او سرفه یا عطسه می کند، منتقل می شود.

قطرک های پخش شده روی سطوح می نشینند و ویروس از طریق دست های دیگران، به آنها منتقل می شود.

مردم هنگامی که دهان، بینی و چشمان خود را لمس می کنند به این بیماری مبتلا می شوند

توصیه های سازمان صحت جهانی (WHO) برای وقایه از ویروس کرونا

توصیه های کلی سازمان صحت جهانی (WHO) برای عموم مردم به منظور کاهش خطر قرار گرفتن در معرض مبتلا شدن به ویروس ها به ویژه بیماری کرونا و جلوگیری از انتقال طیف وسیعی از بیماریها به شرح زیر است که شامل بهداشت دست، تنفس و بهداشت مواد غذایی می شود:

۱. مرتباً دستهای خود را با استفاده از آب و صابون شستشو کنید و یا با مواد ضدعفونی کننده ضدعفونی نمایید

۲. هنگام سرفه و عطسه جلوی دهان و بینی خود را با آرنج یا دستمال بگیرید و بلا فاصله دستمال را دور انداخته و دست های خود را بشویید

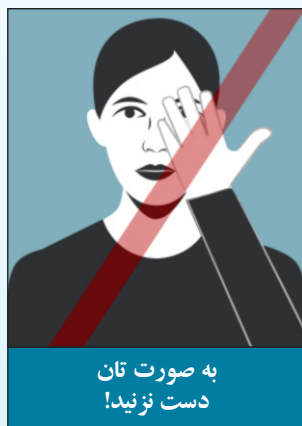
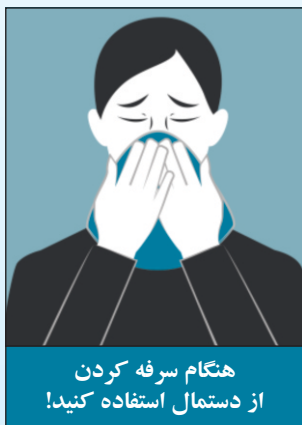
۳. از تماس نزدیک با هر کسی که تب و سرفه دارد خودداری کنید

۴. اگر تب، سرفه و یا هرگونه مشکلی در تنفس دارید، سریعاً به پزشک مراجعه کنید و سابقه سفر قبلی خود را به پزشک اطلاع دهید

۵. هنگام بازدید از بازارهای زنده در مناطقی که در حال حاضر موارد ابتلا به کروناویروس گزارش شده است، از تماس مستقیم محافظت نشده با حیوانات زنده و سطوح در تماس با حیوانات خودداری کنید

۶. از مصرف محصولات حیوانی خام یا پخته نشده اجتناب کنید. گوشت خام، شیر یا اندامهای حیوانی خام باید با احتیاط نگهداری شوند تا از تماس آنها با غذاهای پخته شده و آلودگی غذا جلوگیری شودⁱ

ویروس کرونا: اقدامات لازم

برای پیشگیری از پخش کردن یا ابتلا به ویروس چه باید کرد؟

دست هایتان را مرتب با آب و صابون بشوید
یا از مایع ضد عفونی کننده استفاده کنید!

هنگام سرفه یا عطسه دستمال کاغذی
جلوی دهانتان بگیرید!

دستمال استفاده شده را دور بیندازید
و سپس دستان تان را بشوید!

اگر دستمال ندارید از آستین تان
استفاده کنید!

از لمس کردن چشم ها، بینی و دهان با دستان
شسته نشده پرهیز کنید!

از تماس با کسانی که بیمارند
خودداری کنید!

دیدگاه شرعی پیرامون کرونا

بنا بر براهین روشن عقلی، دلایل قاطع عقلی و نصوص واضح قرآن کریم و احادیث پیامبر اکرم - صلی الله علیه وسلم - که اساس عقاید و جهان بینی اسلامی را تشکیل می دهند، همه چیز در جهان هستی و کاینات مخلوق خداوند قدیر و حکیم است و همه تحولات و تغییرات در جهان چه کوچک و چه بزرگ ، مطابق با قضا و قدر و سنت ها و قوانین تکوینی پروردگار - جل جلاله - واقع می شوند و جایی برای تصادف و حوادث کورکورانه در عالم هستی وجود ندارد.

وجود قانون "علیت" و "سببیت" یعنی این که هر معلولی علتی دارد و هر مسببی سببی ، از جمله قوانین و سنت های مطرد و لا یتغیر تکوینی خداوند علیم و خبیر در کاینات است که وقوع همه پدیده ها و حوادث طبیعی - به استثنای معجزات پیامبران علیهم السلام و کرامات اولیاء الله صالحین- را تفسیر و تبیین می کند.

کشف، شرح ، بسط و توضیح این سنت و قانون تکوینی خالق کاینات مجال و میدان کار علم در کل و علوم طبیعی و تجربی به طور خاص است.

به عبارت دیگر علم با دقایق، شاخه ها و تخصصات مختلف و دست آورد های بی شمار آن ، همه بر محور سنن و قوانین تکوینی خداوند علیم و قدیر در هستی و کاینات می چرخد.

فهم ، تفسیر و تبیین پدیده ها در طبیعت از جمله امراض و بیماری ها باید بر اساس همین اصل صورت بگیرد تا جای و راهی برای تفسیر های غیر علمی و مغایر با نصوص و عقاید اسلامی و در نتیجه به بیراهه رفتن از راه حق و صواب باقی نماند.

انسان مسلمان باید پدیده کرونا را در دایره اصل بالا و با توجه به اصل مسلم " توافق و سازگاری تام میان حقایق علمی و نصوص شرعی " مورد مطالعه و ارزیابی قرار داده و با آن در روشنایی اصول و ضوابط شرعی و علمی برخورد و تعامل نماید.

اصول و ضوابط شرعی تعامل با بیماری کرونا:

بر مبنای نصوص قرآن کریم، احادیث نبوی، کلیات مقاصد و احکام شریعت و اصول و قواعد فقه اسلامی، برخی از اصول و ضوابط شرعی تعامل با وبای کرونا در سطور زیر بیان می شود

یک مطلب مهم که باید گفته شود اینست که برای هر مسأله و حکم شرعی که درین جا بیان کرده ایم ، از نصوص قرآن کریم ، احادیث نبوی، قیاس، قواعد فقهی، مقاصد شریعت، اجتهادات و نظریات

فقهی علماء و فقهای کرام دلایل واضح موجود است که برای اجتناب از زیاد شدن حجم متن از ایراد آنها اجتناب شده است.

۱. ویروس کرونا مخلوق خداوند متعال - جل جلاله - است و به علم، اراده، مشیئت، تقدیر و قضای الهی عمل می کند و تسلیم و منقاد امر و سنن تکوینی خداوند قدیر و علیم است.

۲. ویروس کرونا در عمل و اثر خود خاضع و تابع قوانین خداوند متعال در طبیعت می باشد و از این قوانین سرکشی نمی تواند.

۳. شناخت ویروس کرونا و تبیین و تفسیر عمل و اثر آن باید در چهار چوب حقایق علمی و ضوابط شرعی صورت بگیرد.

۴. تأثیر ویروس کرونا بر جسم انسان بر اساس سنن و قوانین الهی و بنابر علم، اراده، مشیئت، تقدیر و قضای خداوندی واقع می شود.

۵. الله متعال شفا دهنده امراض بشمول شفا از مرض کرونا است و دوا و رقیه شرعی به اذن و اراده او تعالی مؤثر و کار گر واقع می شود و از خود تأثیر بالاستقلال ندارد.

۶. برای دفع ضرر ویروس کرونا و نجات از مرض ناشی از آن، باید به احکام و ضوابط شرعی عمل شود.

۷. بیماری ناشی از ویروس کرونا مانند امراض دیگر دوا دارد زیرا خداوند رحیم و رحمن هیچ مرضی را بدون دوا خلق نکرده است.

۸. عمل کردن به تدابیر وقایوی و پیشگیرانه هرگز منافی و مغایر با توکل و تقدیر نیست بلکه اخذ اسباب جزء تقدیر و مقدمه ی توکل راستین به خالق و پروردگار است.

۹. اجل و مرگ وقت و زمان معین دارد و با فرا رسیدن موعد مرگ، انسان حتما جان به جان آفرین تسلیم می کند و اگر اجل کسی فرا رسیده باشد تدبیر بشری مانع تنفیذ تقدیر الهی شده نمی تواند.

۱۰. چون وقت مرگ و فرا رسیدن اجل انسان در علم غیب پروردگار است و بشر از آن مطلع و آگاه نیست، بنا برین مسلمان شرعا مکلف شده است تا برای نجات از بیماری کرونا و علاج آن به وقایه و تداوی بپردازد.

۱۱. مسلمان ایمان و یقین دارد که خداوند قادر و حاکم و قاهر مطلق است و هر چه را بخواهد می شود و هیچ مخلوقی را نه شاید تا بر امر و حکم او - جل و علا- اعتراض نماید.

۱۲. مسلمان ایمان و یقین دارد که خداوند - جل جلاله- ذات حکیم ، علیم ، رحمن ، رحیم ، رؤوف و ودود است و در خلق ویروس کرونا و مبتلا ساختن بندگان به آن حکمت های پنهان و آشکار وجود دارد و عدم درک برخی و یا همه حکمت های الهی در حادثه شیوع کرونا و پیامد های آن، هرگز و قطعا به معنای عدم حکمت و رحمت پروردگار بر بندگان نیست.

۱۳. مسلمان ایمان و یقین دارد که مصیبت و وبا های چون کرونا برای بعضی بندگان ابتلاء و آزمایش، برای بعضی دیگر جزا و پاداش اعمال زشت ایشان و برای عده ی دیگر سبب و وسیله رجوع به خدا، توبه و مغفرت و برای تعدادی پند و عبرت است.

۱۴. مسلمان باید در همه حال چه در وقت سرور و راحت و چه در وقت سختی و مصیبت صابر، شاکر و راضی به قضاء و قدر خالق و پروردگار خویش باشد و فیصله و حکم خداوند را با قلب آکنده از ایمان و رضا بپذیرد.

۱۵. چون مسلمان به روز آخرت ایمان دارد، مصیبت و مرگ را پایان همه چیز نمی داند بلکه به زندگی جاودان و پاداش و اجر از جانب خداوند باور داشته و یقین دارد که خدای عادل و رحمن پاداش همه مشکلات و سختی های دنیا را در آخرت به او خواهد داد، بناء مؤمن در مصیبت ها صبر می کند و با استقامت و ایمان قوی به مقابله امراض و مشکلات زندگی می پردازد.

ب : احکام و مسائل فقهی :

۱. تساهل و بی توجهی به تدابیر و قایوی برای پیشگیری از بیماری کرونا حرام بوده و مرتکب آن آثم و گنهکار است.

۲. مسلمان مکلف است تا خود و دیگران را از مرض کرونا وقایه نموده و به بر علماء و ساینسدانان مسلمان ، پوهنتون ها و مراکز علمی و تحقیقاتی کشور های اسلامی بشمول افغانستان ، فرض کفایی است تا پیرامون ویروس کرونا و وبای ناشی از آن تحقیقات

نموده و در کشف علاج و دوی کرونا - که بر اساس حدیث نبوی حتما وجود دارد - سعی و اجتهاد نمایند.

۳. دساتیر وقایوی و پیشگیرانه اطباء و اهل اختصاص عمل کند.

۴. نقل ویروس کرونا به انسان دیگر چه به گونه عمدی و په به اثر بی توجهی و تساهل شرعا حرام بوده و مرتکب آن در پیشگاه خداوند گنهکار و در نظر شرع مجرم می باشد.

۵. اجتناب از داخل شدن و خارج شدن (به اصطلاح طبی معاصر قرنطین کردن) از قریه، شهر، منطقه و کشوری که در آن وبای کرونا همه گیر شده است یک مکلفیت شرعی می باشد.

۶. در صورت شیوع وبای کرونا در یک شهر و منطقه و یا وجود احتمال غالب خطر انتشار ویروس کرونا و احتمال مصاب شدن و یا نقل ویروس کرونا ، امتناع از خروج غیر ضروری از منزل مکلفیت شرعی است.

۷. در صورت شیوع وبای کرونا در یک شهر و منطقه و یا وجود احتمال غالب خطر انتشار ویروس کرونا و احتمال مصاب شدن و یا نقل ویروس کرونا ، امتناع از خروج غیر ضروری از منزل مکلفیت شرعی است.

۸. تداوی بیماری کرونا شرعا فرض بوده و مسلمان مصاب به مرض کرونا مکلف است تا در حد توان و استطاعت به تداوی و معالجه خود بپردازد.

۹. تداوی بیماری کرونا به دو شیوه مراجعه به طبیب و استفاده از دوی تجویز شده و رقیه شرعی با آیات و احادیث (دعا ها و اذکار مأثور) صورت می گیرد
۱۰. ولی امر مسلمانان (حکومت) مکلف است تا برای وقایه و معالجه رعایای دولت اسلامی از مرض کرونا تمام تدابیر لازم و ممکن را رویدست بگیرد.
۱۱. مسلمانان مکلف اند تا از اوامر و تدابیر ولی امر و حاکم مسلمانان در ارتباط به اجراءات و قیوی و معالجه وبای کرونا اطاعت و بر آن عمل نمایند.
۱۲. هر گونه همکاری و تعاون مادی و معنوی در مبارزه با وبای کرونا از امور بر و تقوا بوده و در حد توان و استطاعت بر مسلمانان فرض است.
۱۳. ولی امر مسلمین (حکومت) به مشوره اهل اختصاص می تواند بر اساس اصل " تقیید مباح " و بر مبنای قواعد شرعی چون " سد ذرایع " برای جلوگیری از انتشار وبای کرونا و حفظ مصلحت عمومی، قیود موقتی چون منع تجمعات و گشت و گزار را بر شهروندان وضع و اعمال نماید.
۱۴. مناسب بلکه لازم است تا برای تقلیل خطر انتشار وبای کرونا ، نماز گزاران در خانه های شان وضوء نموده و نماز های سنت را نیز در منازل خویش اداء نمایند و در مسجد تنها به ادای نماز های فرض اکتفاء کنند.

۱۵. بنابر اهمیت بزرگ نماز های جمعه و جماعت و جایگاه و مقام شامخ مسجد در اسلام، حتی الوسع کوشش شود تا با وجود وبای کرونا، مساجد باز بوده و نماز های جمعه و جماعت اقامه شوند اما برای تقلیل خطر انتشار وبای کرونا لازم است تا امامان و خطیبان در نماز های جمعه و جماعت پنجگانه قرائت و خطبه ها را حتی الامکان موجز و مختصر بسازند.

۱۶. بر اساس فتاوی علمای موثوق فیهم و مراجع و مجامع فقهی معتبر جهان و بنابر دلایل متعدد و معتبر در صورتی که اهل اختصاص؛ اعم از علمای طب و فقهای موثوق فی علمهم و دینهم تشخیص بدهند که تجمع نمازگزاران در یک و یا مجموعه ی از مساجد در شهر و یا منطقه ی به احتمال راجح و غالب سبب انتشار و انتقال ویروس کرونا می شود، در صورت حکم و امر ولی امر مسلمین، عدم اقامه نماز های جماعت پنجگانه و جمعه به طور مؤقت تا وقت رفع خطر نه تنها جواز دارد بلکه راجح و لازم است. درین صورت مسلمانان نماز ها را در خانه های شان اداء نموده و و به جای نماز فرض جمعه، نماز فرض ظهر را چهار رکعت می خوانند

۱۷. همانگونه که عمل کردن به عزائم (جمع عزیمت) در دین اسلام یک اصل ثابت است و سبب خوشنودی خداوند می شود و مسلمان در مقابل آن اجر می گیرد، عمل کردن به رخصت های شرعی نیز اصل ثابت در دین اسلام است و خداوند از عمل کردن

به رخصت های موجود در دین خوشنود شده برای فاعل آن اجر و ثواب می دهد.

ازین رو مسلمان به عمل کردن بر رخصت ها در صورت توفیر شروط آن ها نباید احساس حرج کند، زیرا رخصت اصلا برای رفع حرج و یسر و آسانی مشروع گردانیده شده است.

مطلب سوم :

بعد روحی ، اخلاقی و اجتماعی تعامل با کرونا

کرونا وبای جهانی بوده و به سرعت بر ابعاد مختلف زندگی بشر اعم از اجتماع ، اخلاق ، فرهنگ ، حقوق ، اقتصاد ، سیاست ، روابط بین المللی و دیگر تأثیر گذاشته است و پیش بینی می شود که جهان پسا کرونا در بسا جوانب از جهان قبل از کرونا متفاوت خواهد بود . به یقین می توان گفت که پدیده ی وبای کرونا افق های متعددی را در عرصه ی تحقیقات و مطالعات باز خواهد کرد.

بر علاوه ی بعد اعتقادی و فقهی وبای کرونا، مسائل اخلاقی و اجتماعی این پدیده نیز قابل توجه و مطالعه می باشد.

در سطور آتی به برخی از مسائل اخلاقی و اجتماعی مرتبط به وبای کرونا- بدون ایراد دلایل آن ها از نصوص قرآن و سنت برای اجتناب از درازی متن- اشاره می شود.

۱. هرچند وبای کرونا مشکلات و چالش های فراوانی را برای بشر به وجود آورده است، اما درین مشکلات و چالش ها فرصت های نیز نهفته است که می توان از آن به نفع و ارتقای زمینه ها و ظرفیت های فردی، خانوادگی و اجتماعی استفاده کرد.
۲. روزهای سخت و دشوار زندگی و واقع شدن انسان در ابتلاء و آزمایش، فرصت خوبی است برای محاسبه نفس، توبه، طلب مغفرت، اصلاح ذات و بهبود ارتباط با خالق و نزدیک شدن به او تعالی و نیکی به خلق الله.
۳. یک نگاه عمیق و ژرف به وبای کرونا و پیامد های آن ما را به فکر قیامت و محشر می اندازد، هر کس به خود مشغول است و در صورت مصاب شدن به ویروس کرونا همسر از همسر، فرزند از پدر و مادر، برادر از برادر، دوست از دوست و والدین از فرزند می گریزند و نزدیکان از خبر گیری مریض کرونا و حضور در جنازه متوفای کرونا ابا می ورزند.
۴. اگر این قیامت صغری در دنیا است پس باید برای قیامت کبری در آخرت آمادگی داشته باشیم زیرا آن قیامت با این وضع اصلا قابل مقایسه و مقارنه نیست.
۵. پناه بردن به خداوند در اوقات شدت و سختی به ویژه حالات وباء از طریق نماز، تلاوت، ذکر، اعمال خیر مانند دادن صدقات و کمک به محتاجان و نیازمندان مانند ایتام و بیوه زنان، سبب رفه و دفع بلا و وباء می شود.

۶. ترک گناهان و معاصی و توبه فردی و اجتماعی در وقت مصیبت و وباء و رجوع به خدای غافر، غفار، غفور، ثواب و رحمن سبب و وسیله نجات از وباء کرونا است که در آن نباید تا آخر شود.

۷. وبای کرونا یک بار دیگر عجز و ناتوانی بشر را در برابر قدرت و عظمت پروردگار برملا ساخت تا درسی باشد برای طغیان انسانان های ماده پرست و ماده نگر که در اوج غرور قدرت، پیشرفت های علمی و تمدن مادی همه چیز را ماده پنداشته و از خداوند و قدرت های او تعالی و بطش و گرفت او غافل شده اند.

۸. وبای کرونا به بشر قرن بیست و یک و بزرگترین قدرت های مادی روی زمین نشان داد که همه قدرت تکنولوژی، نیروی اقتصادی و قوای نظامی، نظام نیرومند سیاسی و توان های علمی در یک لحظه چنان عاجز و ناتوان می شوند که از مقابله با یک ویروس کوچک که با زره بین دیده نمی شود اعلان درماندگی می کنند.

۹. وبای ناشی از ویروس کرونا هشدار می دهد که بشر طغیانگر و مغرور و مست قرن بیست و یک که خودش را بشناسد و به خالق و پروردگار خود برگردد زیرا بطش و گرفت پروردگار انسان شدید است.

۱۰. محدودیت بیرون شدن از منزل یا ایام قرنطین را می توان چون ایام اعتکاف برای تفکر، تلاوت، ذکر، مطالعه، نوشتن و خلوت با خود به کار گرفت و از آن استفاده بهینه کرد

۱۱. مبارزه با وبای کرونا یک وجبیه شرعی و انسانی است و مستلزم تعاون و همکاری میان همه بشریت و جوامع و افراد است. مسلمان از باب تعاون بر بر و تقوی باید در خط مقدم مبارزه علیه کرونا قرار داشته باشد

۱۲. مبارزه با این وبای بزرگ تنها مسؤولیت حکومت و جهات رسمی نیست بلکه سهمگیری درین مهم وظیفه ی هر فرد است و باید هر شهروند نقش و رسالت خود را در جنگ با کرونا ایفا نماید

۱۳. همکاری با حکومت و جهات های رسمی برای مهار کردن وبای کرونا شرعا واجب است. اختلافات گروهی و مخالفت های سیاسی نباید مانع همکاری و تعاون در جنگ با کرونا شود.

۱۴. تاجران و دوکانداران باید اشیاء و لوازم مورد نیاز زندگی را با قیمت های نازل و با ربح و فایده ی کمتر از ایام عادی در اختیار مردم گذاشته و از احتکار و گران فروشی اجتناب نمایند.

۱۵. بر علمای کرام، دعوتگران و طلاب علوم شرعی واجب است تا با بیان احکام و مسائل شرعی و وعظ و نصیحت مردم را رهنمایی نموده و به عوض بر خورد عاطفی و مبنی بر احساسات با وبای کرونا، حقایق دین و احکام شرع را به بندگان خداوند برسانند و جامعه را در تعامل درست با این وباء کمک کنند.

هذا و صلى الله تعالى و بارک على خير خلقه محمد و على آله و صحابه أجمعين و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين

با ابراز سپاس، بیشتر معلومات طبی و صحی این بخش و رسم های توضیحی
پیرامون ویروس کرونا از سایت فارسی رادیو و تلویزیون بی بی سی اقتباس شده
است!